

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

A TARTALOMBÓL

SZERDAHÉLYI PÉTER:

Az élelmiszer-gazdaság
ráfordítási kapcsolatainak
néhány jellemző vonása

PETRÁCSKA VERONIKA—
BAKOS GÁBOR:

A hús- és tejtermékellátás
néhány időszerű problémája

HORNOK BÉLA:

Az üzemi méret
és a jövedelmezőség össze-
függései a sertéshizlalásban

MÉSZÁROS SÁNDOR:

Az operációkutatás helyzete a
Német Demokratikus
Köztársaságban

U. S. DEPT. OF AGRICULTURE
NATIONAL AGRICULTURAL LIBRARY

APR 26 1971

CURRENT SERIAL RECORDS

71
2

GAZDÁLKODÁS

TARTALOM

<i>Szerdahelyi Péter: Az élelmiszer-gazdaság ráfordítási kapcsolatainak néhány jellemző vonása</i>	1
<i>Tomka József: A termelészövetkezetek jövedelem differenciálódásának alakulása 1968. és 1969. években</i>	13
<i>Petrácska Veronika—Bakos Gábor: A hús- és tejtermékellátás néhány időszzerű problémája</i>	21
<i>Szűcs István: A munkaintenzitás tartalma és mérési lehetősége</i>	29
<i>Hornok Béla: Az üzemi méret és a jövedelmezőség összefüggései a sertéshizlalásban</i>	37

SZEMLE

Magyarország tőzeges lapvidékein végzett földtani kutatások áttekintése (<i>Dömsödi J.</i>)	49
Az operációkutatás helyzete a Német Demokratikus Köztársaságban (<i>Mészáros S.</i>)	55

SZAKIRODALOM

Földeáki Béla: A korszerű háztáji gazdaság (<i>Halász P.</i>)	59
Eck Kálmán: Bevezetés a mezőgazdasági munkatanba (<i>Kalocsay F.</i>)	60

E SZÁM SZERZŐI:

Bakos Gábor, tudományos munkatárs, MTA Közgazdaságtudományi Intézet (Budapest) — Dömsödi János, tudományos munkatárs, Helyiipari Kutató Intézet (Budapest) — Ifalász Péter, tudományos munkatárs, Agrárgazdasági Kutató Intézet (Budapest) — Hornok Béla, főelőadó, MÉM Statisztikai és Gazdaságelemző Központ (Budapest) — Kalocsay Ferenc, tudományos osztályvezető, Agrárgazdasági Kutató Intézet (Budapest) — Mészáros Sándor, aspiráns, MÉM Statisztikai és Gazdaságelemző Központ (Bp.) — Petrácska Veronika, tanársegéd, Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskola (Bp.) — Szerdahelyi Péter, osztályvezető-helyettes, MÉM Statisztikai és Gazdaságelemző Központ (Bp.) — Szűcs István dr., aspiráns, Kertészeti és Borászati Kutató Intézet (Bp.) — Tomka József, főelőadó, MÉM Statisztikai és Gazdaságelemző Központ (Bp.)

AZ ÉLE

Az éle
kívánt, és
matok bev
munkaeszk
A fejlőd
hoz és bev
befektetése
— a mun
termelői k
gazdaság f
Ezeket a
értékmuta

Az é
tősen elté
lemzője —
— az
előmunka
— el
ben a leg
— az
a termelő

Az é
utal, hog
kapcsolat
anyagellá
részvétele

AZ ÉLELMISZER-GAZDASÁG RÁFORDÍTÁSI KAPCSOLATAINAK NÉHÁNY JELLEMZŐ VONÁSA

SZERDAHELYI PÉTER

Az élelmiszer-gazdaság gyors ütemű fejlesztése jelentős változást kívánt, és eredményezett is a technológiákban. A korszerű gyártási folyamatok bevezetésével megnőtt a nem alapanyagnak minősülő anyagok, munkaeszközök felhasználása.

A fejlődés szükségszerűen elvezet a komplex géprendszerek kialakításához és bevezetéséhez, ami ugyancsak jellemezhető az élő- és holtmunkabefektetések utóbbiak javára történő arányváltozásával. Ennek alapján — a munkamegosztás elmélyülése eredményeként — mind összetettebb termelői kapcsolatok alakultak és alakulnak ki, melyekben az élelmiszer-gazdaság fokozott mértékben jelent *piacot* más termelői ágazatok számára. Ezeket a kapcsolatokat kívánjuk e cikkben — termelői áron számított értékmutatókkal — jellemezni.

AZ ÉLELMISZER-GAZDASÁG RÁFORDÍTÁSI KAPCSOLATAI

Az élelmiszer-gazdaság bruttó termelésének értékösszetétele jelentősen eltér a népgazdaság más termelő ágazataitól. Az eltérés döntő jellemzője — ezt tanúsítja a táblázati 1. táblázat —, hogy

- az élelmiszer-gazdaság termelési értékében rendkívül magas az élőmunkaköltség és átlagot meghaladó a holtmunkaköltség részaránya is;
- ebből következik, hogy az élelmiszer-gazdaság egységnyi termelésében a legtöbb ágazatnál kevesebb tiszta jövedelem realizálódik;
- az élelmiszer-termelés közvetlen importanyag-felhasználása alacsony, a termelő ágazatok átlagos importigényének mintegy 71%-a.

Az élelmiszer-gazdaság alacsony importanyagigénye egyúttal arra is utal, hogy a termeléshez szükséges anyagok döntő része hazai termelői kapcsolatok útján biztosítható. Másrészt viszont az élelmiszer-termelő blokk anyagellátására jellemző a viszonylag nagyfokú önellátás, a többi ágazat részvételének alacsony volta.

1. tábl

FONTOSABB SZEKTOROK* BRUTTÓ TERMELÉSÉNEK ÉRTÉKÖSSZETÉTELE
(1968)

Megnevezés	Termelő- ágazatok összesen	Ebből		
		élelmiszer- gazdaság	ipar**	építőipar
Hazai anyagfelhasználás	47,2	56,1	48,4	46,8
Import eredetű anyagfelhasználás	9,4	6,7	14,3	4,6
Összes közvetlen anyagfelhasználás	56,6	62,8	62,7	51,4
Amortizáció	4,5	3,1	4,6	2,7
Anyagjellegű ráfordítás összesen	61,1	65,9	67,3	54,1
Bérek és jövedelmek	19,6	26,7	13,9	22,7
Felhalmozás	19,3	7,4	18,8	23,2
Bruttó termelés	100,0	100,0	100,0	100,0

* A termelőágak tevékenységi elv szerint vannak elhatárolva.

** Itt és a továbbiakban élelmiszeripar nélkül.

Ez utóbbiak azonban kis súlyuk ellenére rendkívül figyelemreméltóak, hiszen az élelmiszer-gazdaság hatékonyságának fontos emelői. Ezek a saját termelésű és a más ágazatoktól származó anyagráfordítások helyzetét elkülönítve tárgyaljuk.

A hazai eredetű anyagok felhasználása*
az élelmiszer-gazdaságban

Az élelmiszer-gazdaságot komplex ágazatnak tekintve, a felhasználás hazai eredetű anyagok termelői áron számított értékének mintegy 80%-át az ágazat saját termeléséből került beépítésre. Mivel e blokkot alkotó mezőgazdaság és élelmiszeripar vertikálisan, tehát alapanyag-termelő és feldolgozó ágazatok módjára kapcsolódik egymáshoz, így a két ágazat közötti termékmozgás csaknem egyirányú. Ez utóbbit mutatja, hogy az élelmiszer-gazdaság saját termelésű anyagfelhasználásának minden 100 Ft-jából mindössze egy 81 Ft-ot a mezőgazdaság bocsát rendelkezésre. Ennek 60%-át a növénytermelésben termelik meg.

Az élelmiszer-termelő blokk által felhasznált saját termelésen kívül hazai eredetű anyagok, eszközök döntő hányadát, csaknem 65%-át, természetesen az ipar szolgáltatja. További 20%-kal a kereskedelem, 11%-kal pedig a közlekedési ágazat járult az élelmiszer-gazdaság ráfordításához.

Az élelmiszer-gazdaság ipari ágazatonkénti termékfelhasználásának arányai, de különösen a mezőgazdaságban, a következőképpen alakultak:

* Mivel vizsgálatunk célja az input-kapcsolatok népgazdasági szintű elemzése volt, így a termelési költségek közül nem foglalkozunk részletesen az amortizáció és az élőmunkaköltség alakulásának problémáival.

1. táblázat 2. táblázat
ÉTELE
AZ ÉLELMISZER-GAZDASÁG KÜLÖNBÖZŐ ANYAGRÁFORDÍTÁSAINAK
MEGOSZLÁSA EREDET SZERINT
(1968) (%)

építőipar	Kibocsátó ágazat	Hazai	Import	Összesen
		eredetű anyagfelhasználás		
46,8	Mezőgazdaság	96,0	4,0	100,0
4,6	Élelmiszeripar	79,3	20,7	100,0
	Élelmiszer-gazdaság	92,3	7,7	100,0
51,4	Ipár	71,2	28,8	100,0
2,7	ebből: gépek és gépi berendezések	47,7	52,3	100,0
54,1	közlekedési eszközök	63,6	36,4	100,0
22,7	szerves és szervetlen vegyipar	51,1	48,9	100,0
23,2	kőolajfeldolgozó ipar	88,5	11,5	100,0
100,0				

nyai, de különösen azok volumene jelentősen változik, ha a hazain kívül fi-
gyelembe vesszük a termelés érdekében felhasznált importanyag-ráfordítást
is. A mezőgazdaság és az élelmiszeripar együttesen ugyan az alacsony import-
igényű ágazatok közé tartozik, az ipari eredetű anyagok felhasználásában
azonban a behozatalnak komoly szerepe van. Ezt bizonyítják a 2. táblázat
adatai.

emremé
ői. Ezé
sok hely

Az import eredetű anyagok felhasználása
az élelmiszer-gazdaságban

Az élelmiszer-gazdaság hazai eredetű holtmunka-felhasználására tehát
elsősorban az alapanyag-jellegű, azaz a saját termelésű anyagfelhasználást
tartottuk jellemzőnek. E megállapítás alapját a belső vertikális kapcsolat
erőssége szolgálta. Figyelembe kell azonban venni még egy okot, nevezetesen
azt, hogy az élelmiszer-gazdasági termelés „önfogyasztáson” kívüli hazai
anyagfelhasználása — a népgazdaság ismert strukturális helyzetéből adódó-
an — kisebb a kelleténél. Mutatja ezt az is, hogy a blokk termelői import-
jának csak alig kevesebb, mint felét teszik ki a termékek, melyek nem mező-
gazdasági vagy élelmiszeripari eredetűek. Az *ipari termékek*, termelési
eszközök részesedése csaknem 43%. Megjegyezzük, hogy ez a csaknem
fele-fele arányú megoszlás további sajátosságokat takar. Az élelmiszer-
gazdaságot alkotó termelőágak ugyanis eltérő *importstruktúrával* rendel-
keznek. Amíg a mezőgazdasági termelés érdekében elsősorban ipari ter-
mékek, addig az élelmiszeripar termelése érdekében döntően — hazai kö-
rülmények között nem termelhető — mezőgazdasági termékek behozatala
szükséges.

kívül
át, te
11%-k
hoz.
ak ar
a termé
nak pró

A két ágazat együttes vizsgálatakor e sajátosságok eltűnnek, kiegyen-
lítődnek.

Az élelmiszer-gazdaság anyagfelhasználásában elsősorban az ipari ere-

detűk egészülnek ki importtal. A blokk által felhasznált *ipari termék* közel 30%-a csak behozattalal biztosítható. A mezőgazdaság és az élelmiszeripar — a vegyipar gyorsütemű fejlesztése ellenére is — még jelentős mennyiségű vegyipari termékimportra szorul, s ugyancsak behozattalal kell kiegészíteni az élelmiszerblokk tevékenységét szolgáló gépipar termelését is.

Az élelmiszer-gazdaság két ága, a mezőgazdaság és az élelmiszeripar termelési értékének struktúrája lényegesen különbözik egymástól. Ezért célszerű ezt külön-külön is vizsgálat tárgyává tenni. Az alapanyagtermelő ágazatnak mondható *mezőgazdaság „nyíltabb”* ágazat, blokkon kívüli inputjai kapcsolatai jelentősek. Az élelmiszeripart viszont elsősorban az élelmiszerblokkon belüli ráfordítási kapcsolatok jellemzik.

A MEZŐGAZDASÁG RÁFORDÍTÁSI KAPCSOLATAI

Az élelmiszer-gazdaság alapvető jellemzésére — a termelési érték összevetésének vizsgálata alapján — annak nagy anyag- és élőmunkaigényét említhetjük ki. A blokk szétválasztásával kiderült, hogy a blokkot alkotó két tevékenység szférája e tekintetben ellentétes helyzetű. Amíg a *mezőgazdaság* bruttó termelési értékében a termelőszektorok átlagához képest *alacsony anyagfelhasználás és rendkívül magas élőmunkaköltség* realizálódik, addig az *élelmiszeripar* alapanyagfelhasználása és az *élelmiszeripar* termelési értékében a termelési érték nagy részét az alapanyagfelhasználás adja.

A mezőgazdaságon belül a két alapvető ágazat termelési értékének szerkezete ugyancsak eltérő. A különbség elsősorban az anyagfelhasználás relatív mértékében van. Száz forint bruttó termeléshez az állattenyésztésben több mint kétszer annyi anyagot (71 Ft-ot) használ fel, mint a növénytermelés. Ugyanakkor a *növénytermelés* egységnyi termelése csaknem háromszor több *importanyagot* kíván (100 Ft termeléshez 7 Ft-ot), mint az állattenyésztés. A két főágazat termelési értékében levő amortizáció arányára hasonló irányú eltérés jellemző. Az állattenyésztésnek a növénytermeléshez képest is alacsonyabb amortizációja elsősorban a termelés társadalmi szektor szerinti összetételével és az ágazatok állóeszközeinek eltérő struktúrájával, valamint azok különböző megtérülési idejével magyarázható. Az állattenyésztés állományának még 1968-ban is csaknem fele kisüzemekben volt, ott, ahol a termelés lényegesen kisebb állóeszköz-befektetés mellett történik, mint a mezőgazdaság más szektoraiban. A termelési értékben elszámolandó amortizációt tekintve hasonló irányban hat az állóeszköz összetétele is, hiszen az állattenyésztésre inkább jellemző épületszükséglet amortizációs kulcsa nagyobb, mint a beruházott gépeké.

A hazai eredetű anyagok felhasználása a mezőgazdaságban

A mezőgazdaság ráfordítás-kapcsolatait tekintve lényegesen nyíltabb ágazat, mint az élelmiszer-termelő blokk egésze. Hazai anyagráfordításának 61%-a saját termelésű, közel kétötöd része pedig a népgazdaság más ágazataitól származik.

* Itt a

3. táblázat

A MEZŐGAZDASÁG BELSŐ RÁFORDÍTÁS-KAPCSOLATAI
(1968)

Felhasználó ágazat	Mezőgazdasági	Ebből	
		növénytermelési	állattenyésztési
	eredetű anyagrafordítás a hazai anyagfelhasználás %-ában		
Mezőgazdaság*	61,2	52,2	7,9
ebből: növénytermelés	49,9	36,6	13,3
állattenyésztés	68,0	62,3	5,7

* A növénytermelési és állattenyésztési adaton kívül tartalmazza az „Egyéb mezőgazdasági tevékenység” adatát is.

A mezőgazdaság két ágazatának — a növénytermelésnek és az állattenyésztésnek — sajátos kapcsolata a mezőgazdaságból származó ráfordítások struktúrájából — a 3. táblázat adatai alapján — nyomon követhető. A főágazatok közül természetesen a növénytermelés „szolgálja” elsősorban a mezőgazdaság termelő tevékenységét, termeléséből jelentős rész alapanyagként használandó fel. A mezőgazdaság 100 Ft saját termelésű anyagrafordításából 85 Ft a növénytermelési és 13 Ft az állattenyésztési eredetű anyagokra jut (a többi az egyéb mezőgazdasági tevékenység során előállított anyagok értéke).

A mezőgazdaság külső kapcsolataira jellemző, hogy jelenleg a felhasznált hazai termelésű anyagok értékének mintegy 15%-a származik az élelmiszeripartól és csak 17%-a ipari eredetű termék. A két mezőgazdasági főágazat külső kapcsolatait mutatja be a következő oldalon közölt 4. táblázat.

Bár a saját termelésű anyagok felhasználásának az aránya a növénytermelésnél nagyobb, mégis nyitottabb ágazatnak kell tekintenünk mint az állattenyésztést. Amíg ugyanis az előbbi ágazat anyagrafordítása mezőgazdasági és nem mezőgazdasági* eredetű anyagok között 50—50%-os arányban oszlik meg, addig az utóbbinál ez az arány 68—32%. Még jelentősebb a különbség, ha az élelmiszer-gazdaságot tekintjük „belső területnek”, s csak az ezen kívüli ágazatok számítanak külső kapcsolatnak. (Az ilyen módon történő kezelés azért látszik célszerűnek, mert a gazdaságirányítás valós helyzetének felel meg.) Az élelmiszeripartól ugyanis csaknem kizárólag (99%-ban) az állattenyésztési ágazat kap — döntően malomipari — termékeket. Így a növénytermelésben felhasznált hazai eredetű anyagok értékének 100 Ft-jából közel 50 Ft, az állattenyésztés esetében csak alig több mint 9 Ft jut az élelmiszer-gazdaságon kívüli ágazatokban előállított termékekre. Ez eldönti a külső kapcsolatok nagyságrendjét is. Az előbbi ágazatban felhasznált ipari eredetű anyagok és eszközök értéke csaknem háromszorosa az utóbbi ágazatban felhasznált ilyen anyagok értékének.

* Itt a nem mezőgazdasági anyagfelhasználást amortizáció nélkül értelmezzük.

4. táblázat
A NÖVÉNYTERMELÉS ÉS AZ ÁLLATTENYÉSZTÉS KÜLSŐ RÁFORDÍTÁS-KAPCSOLATAI

Kibocsátó ágazat	Különböző ágazatok részaránya		A növénytermelés és állattenyésztés együttes felhasználásából a növénytermelés aránya
	a növénytermelés	az állattenyésztés	
	összes hazai anyagrafordításából		
Élelmiszeripar	0,5	22,6	0,9
Ipar	34,9	6,0	73,1
ebből: gépek és gépi berendezések	0,7	1,1	22,0
közlekedési eszközök	4,0	0,4	84,3
szerves és szervetlen vegyipar	13,2	0,1	98,9
kőolajfeldolgozó ipar	4,9	0,1	98,0
Közlekedés, hírközlés	2,3	0,6	66,1
Kereskedelem	10,5	2,3	68,0

Ha figyelembe vesszük a felhasznált import eredetű anyagokat is, akkor különbség még jelentősebb.

A mezőgazdasági termelés fejlesztése *ipari háttérének* megteremtését tehát *elsősorban a növénytermeléshez kapcsolódik*, nemcsak egyszerűen azért, mert e főágazat külső kapcsolatai a jelentősebbek, hanem azért is, mert a növénytermelés megfelelő struktúrájú fejlesztése egyúttal az állattenyésztés anyagellátásának döntő részére hathat kedvezően. (Figyelembe kell azonban venni, hogy a beruházási ráfordítások az elemzésben nem szerepelnek.)

1968-ban a növénytermelésben felhasznált hazai ipari eredetű anyagok értékének mintegy kétharmada az iparból kiemelt négy ágazat terhére jutott. (A mezőgazdasági termelés fejlesztése során e kiemelt ágazatok szerepe tovább növekszik.) Ugyanakkor ezen ágazatok súlya az állattenyésztés ráfordításaiban kicsi, a felhasznált ipari eredetű anyagok értékének még 27%-át sem képviselik. Ez utóbbi ágazat ráfordításaiban ugyan is jelentős szerepet játszik a villamosenergia-, az építőanyag- és a gyógyszeripar is.

Az import eredetű anyagok felhasználása a mezőgazdaságban

A mezőgazdaság termelése érdekében *importált anyagok*, eszközök értékének több mint *háromnegyed része a növénytermelésre* és kevesebb mint *egynegyede az állattenyésztésre* jut. A felhasználás ilyen módon való alakulása természetesen eldönti az importanyagok összetételét. Amíg a növénytermelés érdekében jelentős mennyiségű ipari terméket kell behozni, addig az állattenyésztés elsősorban növényi eredetű mezőgazdasági termékek importját kívánja.

A NÖVÉNY

Élelmiszeripar
Iparebből: gépek
közlekedési
szerves és szervetlen
kőolajfeldolgozó

Építőipar

A két
értéke egy
19%-át. A

kapcsolatai a

lyeknek a m

anyagigény

közé sorol

értékű imp

termelésnél

s csak az

a mezőgaz

értékhez v

is kedvező

A nö

ipari erede

tér a fell

5. táblázat

anyagkölt

csak imp

vegyipari

ható arán

Ezek

mezőgazd

akkor a k

helyzet a

hazai ter

következ

van — r

4. táblázat
KAPCSOLATAI

5. táblázat

A NÖVÉNYTERMELÉSBEN FELHASZNÁLT NEM MEZŐGAZDASÁGBÓL SZÁRMAZÓ
ANYAGOK MEGOSZLÁSA EREDET SZERINT
(1968) (%)

Kibocsátó ágazat	A növénytermelésben felhasznált		
	hazai	import-	összes
	anyagok aránya		
0,9 Élelmiszeripar	100,0	—	100,0
73,1 Ipar	56,8	43,2	100,0
ebből: gépek és gépi berendezések	8,3	91,7	100,0
22,0 közlekedési eszközök	53,2	46,8	100,0
84,3 szerves és szervetlen vegyipar	47,8	52,2	100,0
kőolajfeldolgozó ipar	83,9	16,1	100,0
98,9 Építőipar	100,0	—	100,0

A két ágazatban felhasznált mezőgazdasági eredetű importanyagok értéke együttesen sem haladta meg az összes importanyag értékének a 19%-át. A döntő tehát (jelenleg a hazai ipar és a mezőgazdaság ágazati kapcsolatai mellett) a nem mezőgazdasági eredetű anyagok importja, amelyeknek a növénytermelés az elsődleges felhasználója. Az egyébként alacsony anyagigényű növénytermelés ezért a *magas importanyag-hányadú* ágazatok közé sorolódik. Amíg a népgazdaság termelőágazatainál átlagosan 16,6 Ft értékű importanyag épül be 100 Ft anyagrafordításba, addig a növénytermelésnél 22,1 Ft. Ez gyakorlatilag az ipar átlagos importszintjét jelenti, és csak az állattenyésztés tekintetben kedvezőnek ítéltető helyzete teszi a mezőgazdaság egészét alacsony importigényűvé. (A bruttó termelési értékhez viszonyítva természetesen a növénytermelés importanyag-hányada is kedvező, a népgazdasági átlagnál alacsonyabb.)

A növénytermelésben közvetlenül felhasznált importanyagok 93%-a ipari eredetű termék. Ezen belül a behozatal struktúrája szükségszerűen eltér a felhasznált hazai eredetű anyagok összetételétől. Erre utalnak az 5. táblázat adatai. Jellemző például, hogy a nem beruházásnak, hanem anyagköltségnek minősülő eszköz- és alkatrészbeszerzések mintegy 92%-a csak import útján volt lehetséges, s a felhasznált szerves és szervetlen vegyipari termékek 52%-a is külföldi eredetű volt. Kisebb, de nem elhanyagolható arányokat találunk az ipar többi ágazatánál is.

Ezek az arányok bizonyítják, hogy ha a hazai ipar célul tűzné ki a mezőgazdaság termelőeszköz-igényének nagyobb mértékű kielégítését, akkor a két ágazat kapcsolata jelentősen szélesedne. Ha például az 1968. évi helyzet alapján a mezőgazdaság teljes ipari importanyag-szükségletét a hazai termeléssel fedeztük volna, akkor mintegy 50%-os forgalomnövekedés következett volna be. Ennek természetesen számos olyan objektív akadálya van — nyersanyaghiány, de pozitív értelemben ide sorolható a hazai ter-

melésnél előnyösebb nemzetközi kooperáció, gazdaságosság stb. —, amelyek miatt a mezőgazdaság mindenkor ipari anyagszükségletének a hazai ipar által történő teljes kielégítését nem tarthatjuk reálisnak. Az élelmiszer-gazdaság hazai iparcikk-ellátása a jelenlegihez képest azonban javulni fog, sőt a termelőeszközök piacának ilyen irányú fejlesztése szükséges.

Az állattenyésztésre az alacsony szintű közvetlen importigény jellemző. Az ágazat 100 Ft-nyi anyagráfördítéséből mindössze 3,4 Ft jut importált anyagokra.

A felhasznált importanyag zöme, mintegy 70%-a, mezőgazdasági termékek, elsősorban növényi eredetű takarmány. Viszonylag jelentős még az ágazat élelmiszeripari importja (22%) is, amit zömében ugyancsak a hazai takarmányellátás kiegészítőjének kell tekintenünk.

A növénytermelés, valamint az állattenyésztés termelése érdekében behozott anyagok, eszközök összetétele tehát jellegzetes és eltérő.

A mezőgazdaság emelkedő termelését figyelembe véve az import volumenének a csökkentése érdekében az állattenyésztés esetén elsősorban a hazai ágazat az élelmiszer-gazdaságnak, a növénytermelés esetén viszont elsősorban az iparnak lehetnek fejlesztési teendői. Nagyságrendjénél fogva az utóbbi tekinthető a lényegesebbnek. A mezőgazdaság termelése érdekében behozott ipari eredetű anyagok, eszközök volumene — ha csak a termelési arányos növekedést tételezzük is fel — egyre nagyobb terhet ró a népgazdaságra. Ezért célszerű lehet a mezőgazdaságot ellátó iparágak fejlesztését meggyorsítani, a mezőgazdaságot e tekintetben bővülő, vásárlóképes piakként tekinteni.

AZ ÉLELMISZERIPAR RÁFORDÍTÁSI KAPCSOLATAI

Az élelmiszer-termelő blokk másik ága az élelmiszeripar. Termelésének értékösszetétele jelentősen különbözik a mezőgazdaságtól. Amíg a mezőgazdaság bruttó termelési értékében a felhasznált anyagok értékének aránya a népgazdasági átlagszint alatt volt, addig az élelmiszeripar anyagainak hányada jóval meghaladja azt, megközelíti a termelési érték háromnegyedét. Ugyanakkor a termelés értékéből rendkívül alacsony, a termelői ágazatok átlagának alig 29%-a az *előmunkaköltség* részesedése. Az élelmiszeriparnak a mezőgazdasággal közös jellemzője viszont, hogy az üzemi és a népgazdasági *felhalmozást* szolgáló értékrész aránya — termelői árakon számolva — *alacsony*.

A termelői áron való számítások szerint az állati termékeket feldolgozó élelmiszeripar termelési értékében 1968. évben nem realizálódott tisztán jövedelem, sőt jelentős veszteség alakult ki. Nem érik el a felhalmozás átlagos népgazdasági arányát az élelmiszeripar másik blokkjának iparágai sem.

* Ide soroltuk a húsipari, a baromfi- és tojásipari és a tejipari tevékenységet. Minden többi tevékenység — tanulmányunkban — a növényi termékeket feldolgozó szférába tartozik.

* Növény

—, az hazai eredetű anyagok felhasználása
k a hazai élelmiszeriparban

Az élelmiszeripar a mezőgazdaságnál is *nyitottabb ágazat*. A nyitottságban azonban csak az *élelmiszer-gazdaságon belül* jelentkezik. Mint feldolgozó ágazat, termelése elsősorban a blokkot alkotó másik ágazat, a mezőgazdaság termelési eredményeinek, árutermelése növekedésének döntő szerepe van. A saját termelésű anyagok felhasználása az élelmiszeriparban lényegesen kisebb mértékű, mint a mezőgazdaságban, ami elsősorban az élelmiszer-ágazatok közötti viszonylag kis mértékű vertikális kapcsolatra vezethető vissza.

Ez az élelmiszer-ágazatok közötti termelői kapcsolat azonban attól függően, hogy növényi vagy állati termék feldolgozásáról van-e szó, jelentősen különbözik. Az állattenyésztéshez kapcsolódó élelmiszer-ágazatok termelési tevékenysége egymástól csaknem független. A növényi termékek feldolgozását végző iparágak kapcsolatai ennél jelentősebbek. Itt ugyanis „belső vertikumok” is kialakultak, a cukoripar jelentős szállítója az édesiparnak, a malomipar a sütő- és tésztaiparnak stb. Ezek az összefüggések az aggregálás folyamán belső termelői kapcsolatnak, termékeseréjük pedig saját termelésű anyagrafordításnak minősülnek.

A mezőgazdaság által az élelmiszeriparnak átadott, alapanyagként szolgáló termékek értéke a feldolgozó tevékenység *anyagköltségének több mint kétharmadát* képviseli, amint ezt a 6. táblázat adatai mutatják. Amíg azonban a növényi termékeket feldolgozó élelmiszeripar hazai termékekre fordított anyagköltségeinek mintegy 55%-a jut, mezőgazdasági termékekre addig az állati termékeket feldolgozó iparnál ez a *hányad 85%-ot* tesz ki.

Az élelmiszeripar blokkon kívüli kapcsolatai különböznek a mezőgazdaságétól. A mezőgazdaság hazai, ipari eredetű anyagainak zöme a vizsgálatban kiemelt négy iparág terméke. Az élelmiszeriparnál ezen kapcsolatok kevésbé jelentősek, viszont nagy súllyal szerepel többek között a *villamosenergia-ipar, a bányászat, a kohászat, az építőanyagipar, a gyógyszer-*

6. táblázat

AZ ÉLELMISZERIPAR KÜLSŐ RÁFORDÍTÁS-KAPCSOLATAI
(1968)

(1968)					
Felhasználó ágazat	Mezőgazdasági*	Ebből		Élelmiszer-gazdaságon kívüli	Ebből ipari
		növényi	állati		
	eredetű anyag a hazai anyagfelhasználás %-ában				
Élelmiszeripar	68,5	29,3	38,3	15,8	9,2
ebből: növényi termékeket feldolgozó élelmiszeripar	54,9	53,0	0,3	21,8	13,5
állati termékeket feldolgozó élelmiszeripar	85,2	0,1	85,0	8,3	3,0

* Növénytermesztés, állattenyésztés és egyéb mezőgazdasági tevékenység együtt.

ipar. Különösen jelentős a *papír- és nyomdaipar*hoz, a nem ipari termékek ágazatok közül pedig a közlekedés és hírközlés ágazatához fűződő termékek kapcsolat. Mindezek együttvéve is a növényi termékeket feldolgozó élelmiszeriparnál az anyagköltség 21,8%-át, az állati termékeket feldolgozó élelmiszeriparnál pedig csak 8,3%-át teszik ki.

Az import eredetű anyagok felhasználása az élelmiszeriparban

Az élelmiszeripar, bár a mezőgazdaságénál nagyobb mennyiségű importanyagot használ fel, mégsem tartozik az importigényes ágazatok körében az ipar 100 Ft anyagköltségéből 11 Ft az import, tehát mintegy egyharmadát teszi ki, kevesebb, mint a termelőágazatokban átlagosan.

A behozatal zöme, csaknem 90%-a, a *növényi termékeket feldolgozó élelmiszeripar* termelését szolgálja, elsősorban olyan alapanyagokkal és félkésztermékekkel, amelyeket mezőgazdaságunk — természeti adottságainknál fogva — nem termel. Az élelmiszeripar importanyag-felhasználására jellemző, hogy zömét (52%-át) a *félkésztermék-behozatal*, tehát az élelmiszeripari import teszi ki. További jelentős tétel a mezőgazdasági eredetű alapanyagok behozatala. Az élelmiszeripar összes termelői importjának mintegy 20%-a olyan termék, melyet más ágazatok állítanak elő.

AZ ÉLELMISZERIPAR IMPORTANYAG-FELHASZNÁLÁSA
(1968)

A felhasznált termékek ágazati eredete	Élelmiszeripar	Ebből	
		növényi	állati
		termékeket feldolgozó élelmiszeripar	
importanyag-felhasználásának összetétele			
Mezőgazdaság	25,5	28,2	5,5
ebből: növénytermelés	24,8	28,2	—
állattenyésztés	0,7	—	5,5
Élelmiszeripar	55,1	52,2	76,5
ebből: növényi termékeket feldolgozó élelmiszeripar	35,9	40,8	0,0
állati termékeket feldolgozó élelmiszeripar	19,2	11,4	76,5
Ipar	18,4	18,6	17,1
Egyéb népgazdasági ág	1,0	1,0	0,9
Összesen	100,0	100,0	100,0

Az élelmiszeripar termelői importjának mintegy 20%-a olyan termék, melyet más ágazatok állítanak elő.

Az élelmiszeripar termelői importjának mintegy 20%-a olyan termék, melyet más ágazatok állítanak elő.

Az élelmiszeripar termelői importjának mintegy 20%-a olyan termék, melyet más ágazatok állítanak elő.

Az élelmiszeripar termelői importjának mintegy 20%-a olyan termék, melyet más ágazatok állítanak elő.

Az élelmiszeripar termelői importjának mintegy 20%-a olyan termék, melyet más ágazatok állítanak elő.

Az élelmiszeripar termelői importjának mintegy 20%-a olyan termék, melyet más ágazatok állítanak elő.

Az élelmiszeripar termelői importjának mintegy 20%-a olyan termék, melyet más ágazatok állítanak elő.

Az élelmiszeripar termelői importjának mintegy 20%-a olyan termék, melyet más ágazatok állítanak elő.

Az élelmiszeripar termelői importjának mintegy 20%-a olyan termék, melyet más ágazatok állítanak elő.

Az élelmiszeripar termelői importjának mintegy 20%-a olyan termék, melyet más ágazatok állítanak elő.

Az élelmiszeripar termelői importjának mintegy 20%-a olyan termék, melyet más ágazatok állítanak elő.

ÖSSZEFOGLALÁS

Az élelmiszer-termelés népgazdasági szintű input-kapcsolataira számos sajátosság jellemző. E sajátosságok pedig tovább polarizálódnak az élelmiszer-termelő blokk két szférája, az alapanyag-termelő mezőgazdaság és a fel dolgozó élelmiszeripar között.

A ráfordításokat tekintve az élelmiszer-gazdaság az alapanyag-termelés oldaláról nyitott, tehát más népgazdasági ágak termelő tevékenységének az élelmiszer-termelést befolyásoló szerepe elsősorban a blokk alapanyag-termelő szféráján, a mezőgazdaságon keresztül érezteti hatását. A mezőgazdaság anyagfelhasználásában a saját termelésen kívüli anyagoknak (első sorban az ipari eredetűeknek) viszont egy jelentős része csak import útján érkezik. A népgazdaság érdekelt ágazatainak fejlesztésekor tehát feltétlenül figyelembe kell venni, hogy a mezőgazdaság és ezzel összehangoltan az élelmiszeripar termelésnövekedésével a hazai kereslet jelentősen bővül, s ennek fedezése országos érdek. Országos érdekek tekinthetjük, hiszen az élelmiszer-gazdaság külkereskedelemben játszott pozitív szerepét a továbbiakban is igényli népgazdaságunk.

Ezek, valamint a tanulmányban megfogalmazott egyéb következtetések mindenképpen indokolják, hogy az élelmiszer-gazdaság makro szintű kapcsolatainak további kutatása érdekében a korábbinál nagyobb súlyt helyezzünk az ágazati kapcsolatok mérlegének előállítására, elemzésére. Bár a módszer szükségszerűen statikus helyzetben — a tanulmány 1968. évre vonatkoztatva — mutatja a termelőszférák összefüggését, azonban eredményei viszonylag nagy biztonsággal használhatók középtávon is.

Связи импут продовольственного хозяйства на уровне народного хозяйства характеризуются многочисленными особенностями. Эти особенности дальше углубляются между двумя сферами продовольственного хозяйства — производящим сырьё сельским хозяйством и обрабатывающей это сырьё пищевой промышленностью. Автор анализирует большую пропорцию использования материалов собственного производства, повышающее значение отдельных отраслей промышленности в обеспечении материальными средствами вне собственного производства, роль небольшого, но из-за отсутствия отечественного производства, обязательного импорта как в отношении продовольственного и народного хозяйства, так и в отношении сельского хозяйства и пищевой промышленности, животноводства и растениеводства. На основании такого глубокого анализа связей импут автор указывает на развитие этих связей, особенно на использование возможностей замещения импорта отечественной промышленностью.

Die Imputverbindungen der Nahrungsmittelwirtschaft auf nationalökonomischer Ebene werden durch zahlreiche Eigentümlichkeiten gekennzeichnet. Diese Eigentümlichkeiten vertiefen sich zwischen zwei Sphären der Nahrungsmittelwirtschaft, nämlich zwischen der Rohmaterialproduzierenden Landwirtschaft und der verarbeitenden Industrie. Der Verfasser hat diese Eigentümlichkeiten, d. h. die grosse Verbrauch sproportion der für eigene Zwecke produzierter Materialien, die steigende Bedeutung einzelner Industriezwecke zur Sicherung der ausserhalb der eigenen Produktion stehenden Materialien und Geräte, die Rolle des zwar kleinen doch, in nahrungsmittelwirtschaftlicher und volkswirtschaftlicher Hinsicht unentbehrlichen Importauf-

wandes im Zusammenhang der Nahrungsmittelwirtschaft und der Volkswirtschaft, Landwirtschaft und Nahrungsmittelindustrie, Tier- und Pflanzenzucht, analysiert. Der Verfasser hat auf Grund seiner eingehenden Untersuchungen bezüglich der Eingangsverbindungen auf die Aufgaben zur Förderung dieser Verbindungen und in erster Linie auf die Möglichkeiten hingewiesen mit der die ungarische Industrie den Import ersetzen könnte.

Several features are characteristic for the input relations of food economy (agriculture and food industry together) at national economic level. These characteristics are further differentiated in the two spheres of food economy i. e. in agriculture producing and in food industry processing basic materials. These mentioned characteristics as the large production of own-produced material use, the significance of certain industrial branches in supplying with materials and means not produced in agriculture, the part played by imports being not of a great volume, but indispensable in lack of home production etc. are analyzed by the author equally in agriculture and in food industry, for the relations of both animal husbandry and crop growing at national economic as well as at food economy level. Based on such an extensive analysis of input relation also development tasks are pointed out in this context mainly for the exploitation of import substituting potentialities of inland industry.

A TERMELŐ

Köztudomású közgazdasági komolyak voltamat természet

Kérdések fokozódtak-dás jellemző kívánjuk fe támaszkodv jellemző fol

Szeretn megítéléséhünk a diff tünk ki — jövedelem kutatómunkájuk publiká

E tény sal kapcsol helyzetét é

A diff ellentétes f delem szerin jövedelemn alacsonyab realizált jö

A két ismeretében — vélemény fontosabb